

Toinen kotimainen kieli, ruotsi, B1-oppimäärä vuosiluokilla 8–9

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Tavoite 1

Opetuksen tavoite

syventää oppilaan ymmärrystä suomen ja ruotsin kielen asemasta kansalliskielinä Suomessa ja syventää oppilaan tietoja pohjoismaisesta kieli- ja kulttuuriympäristöstä sekä ohjata oppilasta tutustumaan Pohjoismaita yhdistäviin asioihin ja arvoihin

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii ymmärtämään suomen ja ruotsin kielen merkityksen kansalliskielinä Suomessa.

Oppilas oppii tuntemaan pohjoismaista kieli- ja kulttuuriympäristöä.

Oppilas oppii tuntemaan Pohjoismaita yhdistäviä asioita ja arvoja.

Arvioinnin kohde

Pohjoismaisen kieli- ja kulttuuriympäristön hahmottaminen

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Syvennetään oppilaan ymmärrystä suomen ja ruotsin kielen asemasta kansalliskielinä Suomessa. Tutustutaan erilaisiin ruotsin kielellä tarjottaviin palveluihin, mediaan, kulttuuriin ja koulutukseen. Syvennetään tietoa pohjoismaisista kieli- ja kulttuuriympäristöistä.

Käsitellään valinnan mukaan Pohjoismaita yhdistäviä asioita, kuten historia, yhteiskuntajärjestelmä, perinteet ja luontosuhde. Tutustutaan Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin, kuten demokratia, tasa-arvo ja sananvapaus. Sisältöjä valittaessa näkökulmana on myös oppilaita kiinnostavat ja oppilaille merkitykselliset aihepiirit.

Paikallinen tarkennus sisältöihin:

Tutustutaan Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin, kuten demokratia, tasa-arvo ja sananvapaus.

Tämä osio painottuu 9.lk:lle.

Laaja-alainen osaaminen

L2, L5

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Oppilas osaa mainita jonkin syyn, miksi Suomessa puhutaan suomea ja ruotsia.

Oppilas osaa antaa jonkin esimerkin pohjoismaisesta kieli- ja kulttuuriympäristöstä sekä Pohjoismaita yhdistävästä asiasta.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Oppilas osaa antaa jonkin esimerkin Suomen kansalliskielten asemasta.

Oppilas osaa antaa joitakin esimerkkejä pohjoismaisesta kieli- ja kulttuuriympäristöstä sekä Pohjoismaita yhdistävistä asioista.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Oppilas osaa kertoa Suomen kansalliskielten asemasta.

Oppilas osaa kertoa pohjoismaisesta kieli- ja kulttuuriympäristöstä sekä Pohjoismaita yhdistävistä asioista.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Oppilas osaa vertailla Suomen kansalliskielten asemaa.

Oppilas osaa vertailla pohjoismaisia kieli- ja kulttuuriympäristöjä sekä pohtia Pohjoismaita yhdistäviä asioita.

Tavoite 2

Opetuksen tavoite

tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä, ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on ja käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena ja ohjata oppilasta hyödyntämään muita kieliä ruotsia opiskellessaan

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii kehittämään kielellistä päättelykykyään.

Oppilas oppii hyödyntämään ruotsin kielen säännönmukaisuuksia ja käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.

Oppilas oppii hyödyntämään muita kieliä ruotsia opiskellessaan.

Arvioinnin kohde

Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Arvioitava osaaminen sisältyy kehittyvän kielitaidon tavoitteiden osaamisen kuvauksiin.

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Vahvistetaan oppilaiden kielitietoisuutta ja kehitetään oppilaan kielitietoa. Ruotsin kielen sanaston, ilmauksien, vakiintuneiden sanontojen ja rakenteiden opiskelu kytketään oppilaiden elämään ja arkeen liittyviin tilanteisiin, jolloin kielitietoa voidaan käyttää monipuolistamaan oppilaiden kielitaitoa. Harjoitellaan hyödyntämään ruotsin kielen säännönmukaisuuksia ja käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena. Harjoitellaan hyödyntämään muita kieliä ruotsin kielen oppimisessa.

Laaja-alainen osaaminen

L1, L4

Kielenopiskelutaidot

Tavoite 3

Opetuksen tavoite

ohjata oppilasta ottamaan vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan ja asettamaan tavoitteita opiskelulle, kannustaa oppilasta käyttämään monipuolisia tapoja oppia ruotsin kieltä myös vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja kannustaa oppilasta harjaannuttamaan ja kehittämään ruotsin kielen taitoaan monipuolisesti myös tieto- ja viestintäteknologian avulla

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii ottamaan vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan ja asettamaan tavoitteita opiskelulle.

Oppilas oppii käyttämään itselleen parhaiten sopivia tapoja oppia ruotsin kieltä sekä käyttämään ja kehittämään ruotsin kielen taitoaan monipuolisesti myös tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Arvioinnin kohde

Vastuun ottaminen ruotsin kielen opiskelusta ja monipuolisten opiskelustrategioiden hyödyntäminen ruotsin kielen oppimisessa

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Harjoitellaan ottamaan vastuuta omasta ruotsin kielen opiskelusta ja asettamaan tavoitteita ruotsin kielen opiskelulle. Käytetään itsenäiseen, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja kriittiseen tiedonhankintaan ohjaavia toimintatapoja. Suunnitellaan toimintaa ja asetetaan tavoitteita myös yhdessä. Harjoitellaan monipuolisesti eri tapoja oppia ruotsin kieltä myös tieto- ja viestintäteknologian avulla ja opetellaan hyödyntämään itselle sopivia tapoja oppia ruotsin kieltä.

Laaja-alainen osaaminen

L1

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Oppilas ottaa ohjattuna satunnaisesti vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan.

Oppilas osaa käyttää jotakin tapaa oppiakseen ruotsin kieltä ja kehittääkseen kielitaitoaan myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Oppilas ottaa usein vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan.

Oppilas osaa käyttää joitakin tapoja oppiakseen ruotsin kieltä ja kehittääkseen kielitaitoaan myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Oppilas ottaa säännöllisesti vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan.

Oppilas osaa käyttää useita itselleen sopivia tapoja oppiakseen ruotsin kieltä ja kehittääkseen kielitaitoaan myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Oppilas ottaa vastuuta ruotsin kielen opiskelustaan.

Oppilas osaa käyttää monipuolisesti itselleen sopivia tapoja oppiakseen ruotsin kieltä ja kehittääkseen kielitaitoaan myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Tavoite 4

Opetuksen tavoite

kannustaa oppilasta ymmärtämään ruotsin kielen taito tärkeänä osana jatkuvaa oppimista ja oman kielivarannon karttumista, kannustaa ja ohjata oppilasta huomaamaan mahdollisuuksia käyttää ruotsin kieltä omassa elämässään ja käyttämään ruotsin kieltä rohkeasti eri tilanteissa myös koulun ulkopuolella

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii ymmärtämään ruotsin kielen taidon tärkeänä osana jatkuvaa oppimista ja oman kielivarannon karttumista.

Oppilas oppii huomaamaan mahdollisuuksia käyttää ruotsin kieltä.

Oppilas oppii harjoittelemaan ja käyttämään ruotsin kielen taitoaan erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä myös koulun ulkopuolella.

Arvioinnin kohde

Ruotsin kielen taidon merkityksen ymmärtäminen osana omaa kielivarantoa ja jatkuvaa oppimista.

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Pohditaan ruotsin kielen osaamisen merkitystä osana jatkuvaa oppimista ja omaa kielivarantoa. Selvitetään, missä ruotsin taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää nyt ja tulevaisuudessa. Havainnoidaan ja pohditaan yhdessä, missä ruotsin kieltä käytetään ja hyödynnetään sekä, miten ruotsin kieli näkyy erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Hyödynnetään erilaisia ruotsinkielisiä toimintaympäristöjä.

Laaja-alainen osaaminen

L2, L7

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Oppilas osaa antaa jonkin esimerkin ruotsin kielen taidon merkityksestä.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Oppilas osaa antaa esimerkkejä ruotsin kielen taidon merkityksestä osana omaa elämää. Oppilas harjoittelee ja käyttää satunnaisesti ruotsin kielen taitoaan erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Oppilas osaa antaa esimerkkejä ruotsin kielen taidon merkityksestä osana omaa elämää ja kielivarannon kartuttamista. Oppilas harjoittelee ja käyttää usein ruotsin kielen taitoaan erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Oppilas osaa kertoa ruotsin kielen taidon merkityksestä osana omaa elämää, kielivarannon kartuttamista ja jatkuvaa oppimista. Oppilas harjoittelee ja käyttää säännöllisesti ruotsin kielen taitoaan erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutustilanteissa

Tavoite 5

Opetuksen tavoite

järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Arvioinnin kohde

Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Vuorovaikutustilanteiden sisältöjä valittaessa näkökulmana on nuoren toiminta ruotsin kielellä eri yhteisöissä, ajankohtaisuus, oppilaiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen. Erilaisia vuorovaikutustilanteita harjoitellaan toiminnallisesti.

Paikallinen tarkennus sisältöihin:

[...] suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Tämä osio painottuu 9.ik:lle.

Laaja-alainen osaaminen

L4

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Taitotaso A1.1

Oppilas selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Taitotaso A1.2

Oppilas selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Taitotaso A1.3

Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Taitotaso A1.3/A2.1

Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista. Oppilas pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa.

Tavoite 6

Opetuksen tavoite

tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii hyödyntämään kielellisiä viestintästrategioita.

Arvioinnin kohde

Viestintästrategioiden käyttö

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Harjoitellaan eri tapoja pyytää toistoa, hidastusta ja selvennystä puhelukumppanilta sekä eiviestinnällisiä keinoja kuten ilmeitä ja eleitä viestin perille saamiseksi. Harjoitellaan eri tapoja käyttää kompensatiostrategioita kuten kiertoilmauksia. Vahvistetaan oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti.

Laaja-alainen osaaminen

L2, L4

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Taitotaso A1.1

Oppilas tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti).

Oppilas osaa joskus arvailla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella.

Oppilas osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Taitotaso A1.2

Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin.

Oppilas tarvitsee paljon apukeinoja.

Oppilas osaa pyytää toistamista tai hidastamista.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Taitotaso A1.3

Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja.

Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin tai muunlaisella minimipalautteella.

Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Taitotaso A1.3/A2.1

Oppilas osallistuu viestintään ja tarvitsee vain satunnaisesti apukeinoja.

Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin.

Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa melko usein turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin.

Oppilas osaa soveltaa jonkin verran viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.

Tavoite 7

Opetuksen tavoite

auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmauksien tuntemustaan

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii käyttämään erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia.

Arvioinnin kohde

Viestinnän kulttuurinen sopivuus

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Harjoitellaan kohteliasta kielen käyttöä kuten erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa viestintätilanteissa kulttuuriin sopivalla tavalla.

Laaja-alainen osaaminen

L2, L4, L6

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Taitotaso A1.1

Oppilas osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehdittyminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimmista sosiaalisissa kontakteissa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Taitotaso A1.2

Oppilas osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Taitotaso A1.3

Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Taitotaso A1.3/A2.1

Oppilas selviytyy joistakin lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää joitakin kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Tavoite 8

Opetuksen tavoite

rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii ymmärtämään erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.

Arvioinnin kohde

Tekstien tulkintataidot

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Sanastoa, ilmauksia, vakiintuneita sanontoja ja rakenteita harjoitellaan nuorten elämään liittyvien aihepiirien yhteydessä. Sisältöjä valittaessa näkökulmana on ajankohtaisuus sekä oppilaita kiinnostavat ja oppilaille merkitykselliset aihepiirit, tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon sekä oppilaan omaan tulevaisuuteen liittyvät suunnitelmat. Sanastoa, ilmauksia, vakiintuneita sanontoja rakenteita opetellaan monenlaisista puhutuista ja kirjoitetuista teksteistä. Harjoitellaan ruotsin kielen äänneitä, sanapainoa ja intonaatiota.

Paikallinen tarkennus sisältöihin:

[...] tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon sekä oppilaan omaan tulevaisuuteen liittyvät suunnitelmat. **Tämä osio painottuu 9. lk:lle.**

Laaja-alainen osaaminen

L4

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Taitotaso A1.1

Oppilas ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Oppilas tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajallisen määrän kirjoitusmerkkejä.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Taitotaso A1.2

Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Taitotaso A1.3

Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukena. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Taitotaso A1.3/A2.1

Oppilas ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä hidasta puhetta sisältäviä tekstejä.

Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyistä, yksinkertaisista, itseään kiinnostavista viesteistä ja tekstin pääajatuksen tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Tavoite 9

Opetuksen tavoite

tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin

Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

Oppilas oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita.

Oppilas oppii ääntämään ymmärrettävästi.

Arvioinnin kohde

Tekstien tuottamistaidot

Opetuksen tavoitteeseen liittyvä keskeinen sisältöalue

Sanastoa, ilmauksia, vakiintuneita sanontoja ja rakenteita harjoitellaan nuorten elämään liittyvissä luonteivissa kielenkäyttötilanteissa sekä suullisesti että kirjallisesti. Sisältöjä valittaessa näkökulmana on ajankohtaisuus, oppilaiden kiinnostuksen kohteet ja oppilaille merkitykselliset aihepiirit, kuten tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon sekä oppilaan omaan tulevaisuuteen liittyvät suunnitelmat. Harjoitellaan runsaasti ja monipuolisesti ruotsin kielen äänneitä, sanapainoa ja intonaatiota. Harjoitellaan hyödyntämään foneettisia merkkejä ääntämisen opettelussa.

Paikallinen tarkennus sisältöihin:

[...] kuten tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon sekä oppilaan omaan tulevaisuuteen liittyvät suunnitelmat. **Tämä osio painottuu 9.lk:lle.**

Laaja-alainen osaaminen

L4, L5

Osaamisen kuvaus arvosanalle 5

Taitotaso A1.1

Oppilas osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja.

Oppilas ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 7

Taitotaso A1.2

Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista.

Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 8

Taitotaso A1.3

Oppilas osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita.

Oppilas pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä ja ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.

Osaamisen kuvaus arvosanalle 9

Taitotaso A1.3/A2.1

Oppilas pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa.

Oppilas osaa keskeistä perussanastoa ja rakenteita.

Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissa kuin harjoitelluissa ilmauksissa.